

ECONOMIC LAW AND ECONOMIC PROCEDUREDOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-313-2-21>**ECONOMIC AND LEGAL PRINCIPLES OF SUBJECTIVE RIGHTS
TO MEDIATION****ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СУБ'ЄКТИВНИХ ПРАВ
НА МЕДІАЦІЮ****Dobrovolska V. V.**

*Candidate of Legal Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Economic Law and Process
National University «Odesa Law
Academy»
Odesa, Ukraine*

Добровольська В. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри господарського
права і процесу
Національний університет
«Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Prylutska A. V.

*Postgraduate Student at the Department
of Economic Law and Process
National University «Odesa Law
Academy»,
Odesa, Ukraine*

Прилуцька А. В.

*аспірантка кафедри господарського
права і процесу
Національний університет
«Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Суб'єкти господарювання мають право застосовувати медіацію як альтернативний спосіб вирішення спорів (конфліктів), адже, як слушно зазначає Л. Мелех це певний підхід до розв'язання конфлікту, в якому нейтральна третя сторона (медіатор) забезпечує структурований процес із метою допомогти конфліктуючим сторонам прийти до взаємоприйняттого вирішення спірних питань. На відміну від судового розгляду, який є суворо врегульованим, формалізованим і зосередженим на суті позову, медіація дає змогу гнучкого підходу до вирішення господарського спору, врахування всіх аспектів спірної ситуації незалежно від їх юридичного чи правового значення. Саме тому медіацію відносять до альтернативних методів вирішення господарських спорів [1, с. 209]. Тобто, можливо говорити про наявність

суб'єктивного права на медіацію, для якого притаманним є позитивний міжнародно-нормативне підґрунтя. 21 травня 2008 р. Європейським парламентом та Радою була ухвалена Директива 2008/52/ЄС з певних аспектів медіації в цивільних та комерційних справах. У 2009 р. ними була ухвалена перша Директива 2009/52/ЄС з питань позасудового вирішення спорів у сфері споживання, а 21 травня 2013 р. Європейський Парламент та Рада ухвалили другу Директиву щодо альтернативного вирішення спорів у сфері споживання. У цих Директивах наголошувалось, що запроваджені ними альтернативні судовому врегулюванню спорів процедури, насамперед медіація, для їх учасників є добровільними, тобто правом, а не обов'язком. У загальному сенсі суб'єктивні права – це індивідуально-конкретна, вольова, владна міра свободи поведінки суб'єкта права, яка надається з метою задоволення його інтересів та забезпечена відповідними обов'язками інших суб'єктів та гарантіями держави [2, с. 70]. У свою чергу, суб'єктивне право належить окремим особам (суб'єктам) і полягає в наявності в кожній з них певних юридичних можливостей [3, с. 145].

Для практично реалізації медіаційних процедур особі повинно бути притаманним право на медіацію у його суб'єктивно-правовому значенні, тобто з позиції правозастосування. У літературі право на медіацію згідно з його істинною природою визначають як суб'єктивне право фізичних та юридичних осіб у його антропосоціокультурному тлумаченні. Німецька правова доктрина і практика схиляється до тлумачення права на медіацію як природного людського права. Згідно з українським законодавством нещодавно з'явився інститут урегулювання спору за участю судді. За своєю суттю він не є суб'єктивним правом фізичних та юридичних осіб [4, с. 151]. Уявляється, що реалізація чисельних прав під час розгляду спору, у тому числі й стосовно судової медіації – під час якої у якості медіатора виступає сам суддя теж є проявом суб'єктивного права на медіацію. На думку С. Сулейманової сторони можуть в будь-який момент припинити процес медіації. Вони мають повний контроль над процедурою, незважаючи на те, що медіатор управляє процесом і допомагає сторонам знайти шляхи вирішення спору. Навіть якщо сторони зобов'язані брати участь у медіації відповідно до положень контракту або за рекомендацією суду, вони самостійно контролюють ступінь своєї участі і мають право в будь-який момент зупинити процес медіації, якщо він є неефективним. Умова повної добровільності є абсолютною, і цим процедура медіації відрізняється від судового і арбітражного розгляду [5, с. 578]. Також слід враховувати, що здатність сторони спору брати участь у медіації можна розглядати в аспекті

потенційних обмежень повноцінної участі в медіації певних категорій осіб. При цьому названий аспект не обмежується лише загальноправовим поняттям дієздатності та правоздатності фізичної особи, адже стресова ситуація, погрози, обман, насильство (зокрема й домашнє в разі сімейної медіації) можуть безпосередньо впливати на прийняття рішень у процесі медіації та стосовно медіації, що матиме юридичні й особисті наслідки [6, с. 97].

Важливим аспектом суб'єктивних прав на медіацію є їх змістовна характеристика, тобто сукупність певних прав та обов'язків, які також визначені Законом України «Про медіацію». Так, науковці визначають, що сторони медіації мають право:

- за взаємною згодою обирати медіатора (медіаторів);
- відмовитися від медіатора;
- у будь-який момент відмовитися від участі в медіації;
- брати участь у проведенні медіації;
- користуватися допомогою перекладача, експерта та інших осіб, визначених за домовленістю сторін медіації;
- при невиконанні чи неналежному виконанні угоди за результатами медіації звернутися до суду у встановленому законодавством порядку.

Сторони медіації зобов'язані:

- вступити до процедури медіації з чесними намірами і поводитись в її ході відповідно до правил медіації;
- повідомити іншу сторону та медіатора про обставини, які унеможливають проведення чи продовження медіації (відсутність відповідних повноважень у представника юридичної особи, учинення домашнього насильства особою, яка бажає взяти участь у сімейній медіації, тощо) добросовісно виконувати договір про проведення медіації та угоду за результатами медіації [7, с. 151]. Також, на думку О. Олійник за результатами медіації сторони можуть укласти угоду, в якій буде встановлено: зобов'язання, способи та строки їх виконання, наслідки їх невиконання або неналежного виконання та інші умови [8].

Таким чином, господарсько-правові засади медіації визначаються через наявність та володіння суб'єктивними правами можлива практична реалізація медіації суб'єктами господарювання з метою вирішення різноманітних конфліктів (спорів) економіко-правового характеру. Також, реалізація зазначених суб'єктивних прав означає володіння певними правами та обов'язками сторін медіації, невичерпний перелік яких містить Закон України «Про медіацію». Вважається за доречним внести доповнення до ст. 19 Закону України «Про медіацію» наступними обов'язками сторін: надати всі необхідні

документи та інші докази, що підтверджують власну правову позицію; не розголошувати відомості (документальні та усні), які вони довідалися під час проведення медіації.

Важливим суб'єктивним правом сторін медіації є укладання та виконання у майбутньому угоди про медіацію, яка є її зовнішнім виразом та підтвердженням факту її існування.

Література:

1. Мелех Л. Окремі питання медіації у господарському судочинстві. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2020. Т. 7, № 20. С. 209-215

2. Мацелик Т.О. Суб'єктивне публічне право як юридичний феномен. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2011. № 3. С. 67-71.

3. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів; М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М.В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О.В. Петришина. Харків: Право, 2011. 584 с.

4. Медіація у професійній діяльності юриста. Підручник. Т. Білик та ін.; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса: Екологія, 2019. 462 с.

5. Сулейманова С. Р. Основні принципи медіації. Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України): у 2 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.); за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. С. 578-582.

6. Мазаракі Н. Зміст та значення принципу самовизначення сторін медіації. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Політологія. Соціологія. Право. 2017. № 3/4. С. 94–98.

7. Див. посилання 4.

8. Олійник О. Яке значення Закону України «Про медіацію» для правового регулювання суспільних відносин і чого чекати від його практичного застосування. *Юридична практика* № 49-50 (1250-1251). URL: <https://pravo.ua/articles/pozasudovi-protsedury/> (дата звернення 13.03.2023).